

KAMU YÖNETİMİNDE ETİK BAĞLAMINDA GÜVENLİK HİZMETLERİ ETİĞİNE BİR BAKIŞ

A GENERAL VIEW ABOUT SECURITY SERVICES IN PUBLIC ADMINISTRATION WITHIN CONTEXT OF ETHICS

Müslüm KAYACI¹

Öz

Kamu yönetiminde etik, kamu hizmetlerinin sunumunda hayati bir önem taşımaktadır. Kamusal hizmetler, vatandaşların vergileri ile yerine getirildiği için kamu personeli kaliteli, hesap verebilir, şeffaf, temel insan haklarına saygılı ve kamu yararını gözeterek hizmet verme sorumluluğu taşırlar. Bu bilinç, tüm kamu çalışanları için bir zorunluluk olmakla birlikte; güvenlik hizmetlerini yerine getiren kamu personeli için çok daha önemlidir. Çünkü bu çalışanların diğer kamu personelinin sahip olmadığı ‘arama’, ‘kimlik sorma’, ‘yakalama’, ‘zor kullanma’ vb. gibi bir takım yetki ve sorumlulukları vardır ve toplumsal yaşamın akışı içerisinde bu yetki ve sorumluluklarını sıklıkla kullanırlar. Bu açıdan, güvenlik hizmetlerini sunan personelin etik değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmaları son derece önemlidir.

Etik, köklü bir geçmişe sahip ve çok tartışmalı bir felsefi alandır. Genel anlamda, ‘doğru’ veya ‘yanlış’ ya da ‘iyi’ veya ‘kötü’ olarak nitelendirilen davranışların neden bu şekilde nitelendirildikleri üzerine düşünmektir. Kamu yönetimi etiği ise, felsefi etiğin bir alt dalıdır ve kamusal hizmeti yerine getirirken, kararlar alınırken, alınan kararları uygularken uyulması gereken dürüstlük, tarafsızlık, adalet, hesap verilebilirlik gibi üst etik değerlere bağlı kalınarak hareket edilmesidir.

Güvenlik hizmetleri etiği de genel olarak, kamu yönetimi etiği içerisinde değerlendirilen bir meslek etiğidir. Kendi içerisinde belli kuralları, değerleri, yükümlülükleri ve zorunlulukları vardır. Bu çalışmanın amacı; ‘güvenlik hizmetleri etiği’ kavramını açıklamak, temel güvenlik hizmeti etik değerlerini belirtmek ve vatandaş-devlet ilişkileri açısından bu ilkelerin önemine ve vazgeçilemezliğine değinmektir. Bu kapsamda, çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. İlk bölümde; etik, etik-ahlak farklılığı, kamu yönetimi etiği özelinde meslek etikleri ve güvenlik hizmeti etiği irdelenecek, ikinci bölümde; güvenlik hizmetlerine ait temel etik değerler ve kodlar belirtilecek, üçüncü bölümde ise etik değerleri merkeze alan, hesap verebilir, şeffaf ve temel hak ve özgürlüklere bağlı olarak sunulan güvenlik hizmetlerinin vatandaş-devlet ilişkilerinde neden önemli olduğu vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Etik, Kamu Yönetimi Etiği, Meslek Etiği, Güvenlik Hizmetleri.*

Jel Kodlar: D73, M40, H83,

Abstract

¹ Arş. Gör., Dicle Üniversitesi, İİBF, SBKY Bölümü, Orcid: [0000-0002-6065-2734](https://orcid.org/0000-0002-6065-2734), muslumkayaci@gmail.com

Ethics in public administration is critically important in providing public services. Public service employees have the responsibility of offering services with characteristics of qualified, accountable, transparent, and respectful to basic human rights and seek for public interest. This consciousness is a must for all public service employees, especially for employees from security services of public organizations. Because, these employees have the right and authority of 'body search', 'ask for identification', 'caption', 'strong arm', etc. and they use these rights and authorities frequently in everyday life. In that respect, it is highly important to follow ethical values rigidly for employees in security services.

Ethics is a contentious philosophical issue with a deep rooted background. In general, ethics is thinking about why behaviours are characterized as 'right' or 'wrong' else, 'good' or 'bad'. Public administration ethics is a sub theme of philosophical ethics and acting according to integrity, objectivity, justice and accountability while providing public services, making decisions and applying them during public services offerings.

In general, security services ethics that is interpreted in public administration ethics is also professional ethics. It has its own rules, values, responsibilities and obligations. The aim of this study is clarifying the concept of 'security services ethics', determining ethical values of basic security services and mentioning the importance and indispensability of these values in terms of relations between state and citizens. Within this context, the study is designed as three chapters. In the first chapter, ethics, difference between ethics and morality, professional ethics in particular to public administration ethics and security services ethics will be examined; in the second chapter, the ethical values and codes in security services will be specified; and in the third chapter, why ethical, accountable, transparent and respectful to fundamental rights of freedoms security services is important for state and citizens relations will be emphasized.

Keywords: *Ethics, Public Administration Ethics, Professional Ethics, Security Services*

Jel Codes: D73, M40, H83,

Giriş

Etik, 'nasıl yaşamalıyız', 'iyi nedir' gibi kavramları 'doğru' ve 'yanlış' açısından değerlendiren felsefenin bir dalıdır (Pojman ve Fieser, 2007: 2). Felsefenin bir disiplini olan etik, ahlakilik kavramını temellendirmek üzere insan pratiğini, var olan ahlakilik koşulları açısından inceler. Bu anlamda ahlakilik, bir eylemi ahlaki açıdan iyi bir eylem olarak tanımlamayı mümkün kılan niteliği anlatmaktadır (Pieper, 2012: 23). Ahlak felsefesi olarak da adlandırılan etik, ahlak, ahlaki olgular, ahlaki eylemleri, davranışları ahlaki olarak nitelendiren temel değerler üzerinde felsefi olarak düşündürmektedir (Audi, 2004: 1). Etik, insanların bireysel ve toplumsal anlamda kurdukları ilişkilerin temelinde var olan değerleri, kuralları, doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramları ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini olarak, doğru ve yanlışın ölçütü olarak açıklanabilir (Kılavuz, 2003: 19). "Bir kişi, bir toplum düzeni içinde başkalarıyla bir arada var olan bir birey olarak insan, ahlaki hayatı şahsen yaşar, içinde bulunduğu toplumun ahlaki ilke ve değerlerini eylemleriyle cisimleştirir. Fakat o bununla da kalmayıp, taşıyıcısı olmaya veya hayata geçirmeye çalıştığı değerlerin anlamı üzerinde düşünmeye

başladığı, kullandığı ahlaki kavramların gerçekte ne olduklarını ve ne anlam ifade ettiklerini araştırmaya; ahlaklılığın unsurlarını tartışmaya ve bu ve benzeri konularda düşündüğü ve hissettiği şeyleri dile getirmeye, başkalarına aktarmaya başladığında, normal ahlaklılık düzeyini aşmış, etik yoluna girmiş olur” (Cevizci 2002: 4). Etiğin temel ilgisi, insan eylemlerini ahlaki bakımdan değerli ya da değersiz kılanın ne olduğunun araştırılmasıdır (Aydın, 2001: 5).

I- Etik – Ahlak Ayrımı

Etik sözcüğü ile ahlak sözcüğü, gerek Türkçemizde gerekse de Batılı dillerde, birbirinin yerine kullanılan, eşanlamlı sözcüklermiş gibi düşünülür. Bu eşanlamlı kullanım tamamen yanlış değildir. Şöyle ki; etik, Yunanca ‘ethos’, moral sözcüğü ise Latince ‘mos’ sözcüklerinden gelir. ‘Ethos’ kelimesi de ‘mos’ kelimesi de töre, gelenek, görenek, alışkanlık, karakter, huy, mizaç gibi anlamlara gelmektedir. Moral kelimesinin Türkçede kullandığımız karşılığı ‘ahlak’ terimidir ve Arapça kökenlidir. ‘Hulk’ kökünden gelen ahlak kelimesi Batılı dillerdeki kullanımlara benzer şekilde töre, gelenek, görenek, alışkanlık, huy, karakter anlamlarına gelir (Özlem, 2004: 23). Ancak bu sözcüklerin kullanım bağlamları dikkate alınarak incelenirse farklı şeyleri niteledikleri anlaşılacaktır. Örneğin, ilk olarak; ‘ahlak bozuldu’ denildiğinde bir toplumda, o dönemde geçerli olan ve kişilerin uyması beklenen ahlaki davranışlara ters davranışlar kastedilmektedir. Bu anlamdaki ahlak kullanımı, bir grupta, belirli bir zamanda genel geçer ahlaki değer yargıları sistemi olarak belirtilebilir ve etik kelimesiyle özdeş değildir. İkinci olarak; ‘insanlara eşit olarak muamele etmek gerekir’, ‘sözünde durmak gerekir’, ‘ırk ayrımı yapmamak gerekir’ gibi doğrudan ya da dolaylı olarak insanın değerlerinin bilgisinden çıkarılan şeydir. Bu anlamda ahlak norm getirmektedir ve felsefenin işi (yani etiğin, ahlak felsefesinin) norm getirmek değildir. Görüldüğü gibi ahlakın bu kullanımı da etik demek değildir. Ahlakın üçüncü kullanımı ise felsefenin bir alanı olan etikle örtüşür (Tepe, 1998: 12-14).

Ahlak, bir kişinin, bir grubun, bir halkın, bir toplumsal sınıfın, bir ulusun, bir kültür çevresinin belli bir tarihsel dönemde yaşamına giren ve eylemlerini yönlendiren inanç, değer, norm, buyruk, yasak ve tasarımlar topluluğu ve ağı olarak karşımıza çıkar. Bu bakımdan ahlak, her yanda yaşamımızın içindedir; o tarihsel olarak kişisel ve grupsal/toplumsal düzeyde yaşanan bir şeydir; ona her tarihsel dönemde, her insan topluluğunda mutlaka rastlanırken (Özlem, 2004: 17-18), etiğe, insan ve toplum için ideal olanın araştırılması, daha geniş bir bakış açısı ile neyin yapılacağı ya da yapılamayacağını veya neyin isteneceği ya da istenmeyeceğinin sistematik olarak incelenmesi olarak bakılabilir.

Etik bize insan davranışlarının ne zaman ahlaki ne zaman ahlak dışı olduğunu gösterir. Etik prensipler, ahlaki davranışlara rehberlik eder (Güngör, 2009: 36). Ahlak, genellikle insanların kendilerine göre yaşadıkları bir ilkeler topluluğu, kurallar toplamı anlamına gelir. Böylece bir meslek ahlakından, bir siyasal ahlaktan veya daha genel olarak bir toplum ahlakından bahsedilebilir. Etik ise, ahlaktan farklı olarak, böylesi özel alanlardaki ahlaki davranışları felsefi olarak incelemeye ve açıklamaya çalışır (Arslan, 2009: 132). Etik doğru ve yanlış davranışın teorisiyken ahlak onun

pratiğidir. Ahlaki değil de etik ilkelere; etik değil de ahlaki bir davranış tarzından söz etmek daha doğrudur. Örneğin, tıp etiğinden söz edilebilirken tıbbi ahlaktan pek söz edilemez. Tıp etiği, mesleği icra ederken, doktorların gözetmesi gereken genel ilkelerle ilgilidir, buna karşın, bir doktorun ahlakı onun kişisel davranışlarıyla alakalıdır (Billigton, 2011: 46-47). Ahlak, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belirli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kurallarıdır (Cevizci, 1999: 17). Ahlak, bu anlamda, evrensel değildir ve belli bir yer ve zamanda ahlaki olarak nitelendirilen şeye başka bir yer ve zamanda ahlakdışı olarak bakılabilir (Bauman, 2011: 22). Buna karşın etik, ahlaki olanla ilgili konuların çok genel, ilkesel, dolayısıyla da soyut düzlemde tartışıldığı bir alandır. Bundan dolayı etik, hangi somut amaçların tek tek iyi, herkes için ulaşılmaya değer amaçlar olduğunu belirlemez; daha çok kriterleri belirler ve bunlara göre öncelikle hangi amacın iyi amaç olarak bağlayıcı olabileceğini gösterir. Etik iyinin ne olduğunu söylemez, iyi bir şeyin iyi olduğu hükmüne nasıl varıldığını söyler. Etik ahlak üretmez, ahlak üzerine konuşur (Pieper, 2012: 29). Ahlakın yerelliğine karşın etiği evrensel yapan budur.

Etik, ahlak olgusundan hareketle davranışlara ve eylemlere anlam kazandırır. Etik ahlaki eylemlerin ve yargıların yapısını açıklamalarla geliştirerek günlük yaşam pratiğinin ve somut dertlerinin ötesine geçerek temel ve ilkesel olana yönelir. Etiğin kendisi belli bir anda ve yerde ne yapılacağı hakkında ahlaki yargılara varmaz, daha çok eylemin ahlaki olarak kabul edilmesi için nasıl davranılması gerektiğinin bilgisini aktarır. Etik, doğru olan yolun hangisi olduğunu ortaya koymaz ancak doğru olan yolun nasıl belirleneceğini gösterir (Pieper, 2012: 97)

Felsefi Etik Türleri

Temelde etiğin kural koyucu yani ‘normatif’ bir boyutu, bunun karşısında kural koymaktan ziyade felsefenin işinin etik önermelerin analizini yapmak ve onları temellendirmek olduğuna ileri süren ‘meta etik’ boyutu bulunmaktadır (Kuçuradi, 2004: 5). Buna karşın, etiğin felsefi olarak belli bir tarihsel bütünlükte olan üç ayrı araştırma düzeyi olduğunu ileri sürenlerde vardır. Bunlar; ‘betimleyici etik’, ‘normatif etik’ ve ‘meta etik’tir (Cevizci, 2002: 6-9; Frankena, 1988: 4-5). Bu tasniflerde değişik kaynaklarda var olan (bkz: Kılavuz, 2003: 29; Aydın, 2003: 18; Pojman ve Fieser, 2007: 2-3) ‘uygulamalı etik’, normatif etik içerisinde incelenmektedir. Bu çalışmada uygulamalı etik, yukarıdaki üçlü sınıflamaya ek dördüncü bir başlık olarak incelenmiştir.

Betimleyici Etik

Betimleyici etik, “insan pratiğinin ampirik, tarihsel bir olay olarak, ahlaki olanın anlamının eylem bağlamından hareketle aydınlanacak şekilde nasıl betimlenebileceği, çözümlenebileceği ve yorumlanabileceği sorununu ele alan kuramsal yaklaşımlardır” (Pieper, 2012: 199). “Betimleyici etik, ahlak ve ahlaki eylem bağlamında, olması gereken ya da değer yerine, olan ya da olgularla ilgilenir. Ahlaki inançlarımızla ilgili sosyolojik ya da psikolojik olguları ifade eder. Söz konusu yaklaşımda, etik daha ziyade seyirci ve gözlemci olarak ahlaki olgu ve olaylara dışarıdan bakar, onları bilimsel bir

yaklaşım ile gözlemleyip, tasvir eder, açıklar” (Cevizci, 2002: 6). Betimleyici etik, ne ahlaki olarak doğru ya da yanlışın ne olduğu konusunda bir yargıda bulunur ne de insanların nasıl yaşamaları gerektiği noktasında onlara bir şeyler söyler (Thiroux, 1998: 6). Bu etik türünün temel amacı; insan eylemlerini gözlemleyerek bu eylemlerin sonuçlarını betimlemektir. Betimleyici etik, insanda, örgütte, kültürde veya toplumda var olan ahlaki değer yargılarının tanımlanması ile ilgilidir (Carroll ve Buchholtz, 2008: 242). Örneğin betimleyici etik, psikoloji bilimi içerisinde, mutluluğun ne olduğunun tanımı, belirtileri ve sonuçlarını olgusal olarak inceleyebilir, ancak mutluluğun iyiliği veya kötülüğü hakkında bir şey söylemez.

Normatif Etik

Normatif etik, ahlakın temel prensiplerinin belirtilmesi ve savunulması çabasını içerir. Hangi davranışların doğru, hangilerinin yanlış olduğu, neye izin verilip neyin yasaklandığının belirlenmesi ile ilgilidir (Kagan, 1992: 223). Normatif etik, erdemli yaşamın nasıl olması gerektiğini belirten kodlardır ve etiğin görevi bu kodların sistemli açıklanması ve haklı çıkarılmasıdır (Erdoğan, 2006: 6). Nasıl eylemde bulunulmalı?, nasıl yaşamalı?, nasıl bir insan olunmalı? gibi sorular soran normatif etikte, ahlaki talep ve normların betimlenmesinden çok bunların gerekçelendirilerek temellendirilmesi amaçlanır (Kılavuz, 2002: 257). “Normatif etik bu işlevini yerine getirirken ya kayıtsız şartsız kendine uyulması istenilen en üst düzeydeki ahlak ilkesine dayanır ya da gerçekleştirilmesi herkesi bağlayan ‘en üst iyiye’ gönderme yapar” (Pieper, 2012: 214). “Hayatı ortaklaşa yaşarken karşılaşılan sorunları çözmek; doğru ve yanlış ilişkili ölçütleri iyi öğrenip yerinde kullanma becerisini geliştirmek; benimsenmesi gereken iyi alışkanlıkları, yapılması gereken hareketleri, yerine getirilmesi gereken görevleri birbiriyle tutarlı bir tarzda davranışa dönüştürmek normatif etik tarafından kurallara bağlanan eylemlerdir” (Çelebi, 2004: 3). Bunlardan da anlaşılacağı üzere normatif etiğin, birisi tümüyle teorik, diğeri ise önemli ölçüde pratik olan iki düzeyi vardır. Birinci düzeyi itibarıyla normatif etik, temel ahlaki ilkelerin ne olduğunu belirlemeye koyulur; buna karşın, normatif etiğin ikinci düzeyi uygulamalı etikdir ve özel alanlarla ilgili genel sorunları tartışır, genel ahlaki ilkeleri özel alanlara uygular (Cevizci, 2002: 8).

Normatif etiğin üç türü vardır. Teleolojik etik, deontolojik etik ve erdem etiği (Cevizci, 2002: 15; Frankana, 1988: 14-16; Bayoğlu, 2013: 9).

Teleolojik etik; etik karar verme noktasında doğru veya yanlış olarak nitelendirilebilecek bir eylemin sonuçlarına odaklanır. Bir eylemin sonucu iyi ise etik olarak doğru, kötü ise etik olarak yanlıştır (Pops, 2000: 195). Bir başka ifadeyle, eylemler kendi başlarına değil ancak sonuçlarının iyi ya da kötü olmalarına göre doğru veya yanlıştır (Nutall, 1997: 222). Bu açıdan teleolojik etiğe ‘sonuççu etik’te denilmektedir. Teleolojik etik *egoizm* ve *faydacılık* olarak bilinen iki kaynaktan beslenir (Thiroux, 1998: 36). Jeremy Bentham ve John Stuart Mill faydacılık ekolüne kaynaklık yaparken, Niccola Machiavelli ve Max Weber egoizmin öncüleridir (Chandler, 2000: 179).

Deontolojik etik; teleolojik etiğin sonuçlardan hareketle eylemin iyi veya kötü olacağına yönelik iddialarını reddeder. Bir davranışın veya kuralın doğru veya yanlış olduğunu sonuçlarının iyilik ve kötülüğünün dışında belirleyen başka etmenlerin olduğunu öne sürerler (Frankana, 1988: 15). “Eylemin sonucundan ziyade, temelindeki niyet, ilke ve gerçekleştirdiği ödevin önemli olduğunu öne süren deontolojik etik anlayışı, insanın akıllı ve sorumlu bir varlık olarak yerine getirmek durumunda olduğu bir takım ödevleri bulunduğu düşüncesinden hareketle, ahlakın temeline ödevi yerleştirir” (Cevizci, 2002: 16). Ödev, ilke, irade, yükümlülük, yasa ve kural gibi kavramlar deontolojik yaklaşımın anahtar kavramlarıdır. Deontolojik etik, ödev veya yükümlülük etiğidir. Bir eylemin veya davranışın ahlaki durumunu belirlemek açısından sonuçların hiçbir önemi yoktur (Demirci, 2007: 203). Deontolojik etiğin kurucusu ve en önemli temsilcisi Immanuel Kant’tır. O, ödev, yasa, kural, yükümlülük gibi kavramlar etrafında ahlak felsefesini biraz karmaşık ve anlaması zor bir şekilde temellendirmiş ve ahlak felsefesi alanına bambaşka bir bakış açısı getirmiştir.

“Kökleri Antik Yunan politika ve ahlâk felsefesinde bulunan, en sistematik biçimini ise bu felsefenin en önemli temsilcisi olan Aristoteles’in düşüncelerinde kazanan erdem etiğinin, temel olarak “kişi nasıl yaşmalıdır?” sorusu ile ilgilendiği söylenebilir. Bu sorunun erdem etiğindeki yanıtı, “kişinin erdemli olarak yaşaması” gerektiği şeklindedir” (Küçükalp, 2008: 73-74). Erdem etiğine göre bir davranış, bir eylem eğer ahlaklı bir karaktere sahip bir kişi tarafından belirli koşullar altında ortaya konmuş ise o davranış ya da eylem doğrudur (Oakley ve Cocking, 2001: 9). Tam tersine, ahlaki bir eylem, uygun davranış tarzlarından, uygun motiflerden kaynaklanmıyorsa, doğru olsa dahi ne eylem ne de onu eyleyen kişi erdemli sayılmayacaktır. Erdem etiğinin temel özellikleri şu şekildedir: (1) İnsanların tamamı zorunlu olarak, erdemlere sahip olarak dünyaya gelirler. (2) İnsan olabilmek için erdemli olmak şarttır. (3) Bir takım üstün erdemlerin isteyerek, iradi olarak kazanılması gerekir. (4) Erdemler, herhangi bir zorlama olmaksızın, gönüllü olarak yapılan ahlaki eylemlerle ortaya çıkmalıdır. (5) Erdem etiği sürekli bir ahlaki gelişim gerektirir (Hart, 2000: 143).

Meta Etik

“Meta etik, yirminci yüzyılda Anglo-Sakson dünyada oldukça etkili olmuş olan yeni bir felsefe yapma tarzının, yani felsefenin biricik görevinin dilin mantıksal analizi veya kavram çözümlemesi olduğunu öne süren analitik felsefenin etik alanındaki yaklaşımını ifade eder” (Cevizci, 2002: 9). Meta etiğe göre felsefi etiğin işi, etik önermelerin analizini yapmak ve onları temellendirmektir (Kuçurardi, 2004: 5). Geleneksel felsefe temel olarak, doğru eylemde bulunmanın, norm koymanın uğraşı içerisindedir (Pojman ve Fieser, 2007: 189). Meta etik, insanların nasıl davranmaları gerektiğini bildiren normatif etiğin tersine, ima etme dışında birey davranışları için herhangi bir prensip veya amaç ileriye sürmez. Buradan da anlaşılacağı üzere meta etik ahlaki davranış kalıpları sunmaktan ziyade, bunları çözümleyip temellendirme (Frankana, 1988: 95) gayreti içerisindedir. Meta etik, normatif etik ve betimleyici etik çerçevesinde ahlaki değerlerin ve davranışların birbirleriyle olan ilişkilerini inceler (Seyyar, 2003: 123). Bu nedenle meta etik, herhangi

bir etik önermeyen, fakat etikleri ele alıp çözümlene yapmasından dolayı betimleyici ve normatif etik karşısında üstündür (Özlem, 2004: 142).

Uygulamalı Etik (Meslek Etiği)

İsminden de anlaşılacağı gibi uygulamalı etik, toplumda güncel tartışma konusu olan pratik ahlak sorunlarıyla ilgilenir. Uygulamalı etik, genel etik ilkelerin belirli yaşama ve eylem alanlarına uygulanmasıyla ortaya çıkar (Pieper, 2012: 85). Diğer bir ifadeyle etik, “soyut kavramlara bağlı olarak, bu soyut kavramlardan somut bilgiler ortaya koymaya çalışır” (Kılavuz, 2003: 30). Uygulamalı etik; çevre sorunlarından insan haklarına, çocuk haklarından medya etiğine, ölüm cezasından tıp etiğine kadar yayılan geniş bir yelpazedeki tartışmalı konuları ele alıp, bu tartışmalara kapsamlı çözümler üretmeye yönelir (Çelebi, 2004: 4). Bu bağlamda kamu yönetimi etiği de günümüzde uygulamalı etik içerisinde değerlendirilmektedir.

II-Kamu Yönetimi Etiği Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiği

Kamu yönetimi etiği göreceli olarak yeni sayılmasına rağmen gelişen, güçlü ve umut vadeden bir çalışma alanıdır (Cooper, 2000: 30). “Kamu yönetiminde etik, genel olarak, etik anlayışa ve kamu hizmetlerinde etik değerler dizgesine değinmekte; kamu görevlilerinin kamu hizmetlerini yerine getirirken karar alma ve yönetsel süreçlerde, böylesi bir anlayış ve değerler çerçevesinde uyacağı ilke ve kuralları içermektedir” (Öktem ve Ömürganülşen, 2005: 232). Bu bağlamda kamu görevlilerinin; tarafsızlık, dürüstlük, sosyal adalet, saydamlık, hesap verebilirlik, çıkar çatışmasından kaçınma, kamu yararını gözetme gibi bir takım ahlaki ilke ve değerler bütünü içerisinde hareket etmeleri, kamu yönetiminde etik olarak adlandırılır (Eryılmaz, 2012: 405). OECD kamu yönetimindeki en temel etik değerleri şu başlıklar altında incelemektedir (OECD, 2000: 32): Tarafsızlık (impartiality), yasallık (legality), dürüstlük (integrity), şeffaflık (transparency), etkinlik-verimlilik (efficiency), eşitlik (equality), sorumluluk (responsibility), adalet (justice). Türk kamu yönetiminde etik değerler 2005 yılında çıkarılan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte şu şekilde sayılmıştır: Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, halka hizmet bilinci, hizmet standartlarına uyma, amaç ve misyona bağlılık, dürüstlük ve tarafsızlık, saygınlık ve güven, nezaket ve saygı çıkar çatışmasından kaçınma, görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, kamu mallarının kullanılmasında savurganlıktan kaçınma, saydamlık ve katılımcılık, yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, mal bildiriminde bulunma.

Genel olarak kamu yönetimi etiği yukarıda sayılan etik ilkeler/değerler/kodlar çerçevesinde tanımlanır. Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri etiği de kamu yönetiminin bir alt dalı olması dolayısıyla temelde, bu etik ilkelere/değerlere/kodlara uygun olarak tanımlanır.

Günümüzde olabildiğince büyümüş olan devletler, ilk çıkış noktası itibariyle bakarsak, insanların güvenliğini sağlamak için oluşturulmuştur. Thomas Hobbes'un 'Leviathan' adlı eseri bu gerçeği bizlere göstermektedir. Bu açıdan, devletin ilk ve asli fonksiyonu insanların güvenliğini sağlayacak hizmetleri sunmaktır. Güvenlik hizmetleri, "yasal olarak kuvvet kullanmaya, kuvvet kullanımı için emir vermeye veya kuvvet kullanımı ile tehdit etmeye hak sahibi olan devlet kurum ve organlarının tamamını kapsar" (Fluri, 2006: 12). Güvenlik hizmetleri etiği ise; güvenlik hizmetlerinde görev yapan personele ilişkin olarak geliştirilen, görevleri esnasında onları belli şekillerde davranmaya zorlayan, bazı kişisel eğilimlerini sınırlayan, eğiten ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan ilkeler bütünü (Beren, 2002: 292) olarak tanımlanabilir. Türkiye'de güvenlik hizmetleri başta yürütme organının sorumluluğu altında polis, jandarma, istihbarat başkanlığı ve sahil güvenlik birimlerince yerine getirilmektedir. Bu birimlere literatürde kolluk kuvvetleri (law enforcement forces) de denilmektedir. Bu çalışmada kolluk kuvvetleri için 'güvenlik hizmetleri' kavramı kullanılmıştır.

Güvenlik hizmetleri, doğası gereği, diğer kamu görevlilerinde olmayan bir takım yetki ve sorumlulukları vatandaşlara karşı kullanmayı gerektirir. Bunlar; 'durdurma', 'arama', 'kimlik sorma', 'el koyma', 'yakalama', 'zor kullanma' ve 'sorgulama' gibi bireysel özgürlükleri sınırlayan önemli yetki ve sorumluluklardır (Cerrah, 2008: 16). Güvenlik hizmeti sunumu, temel hak ve özgürlüklere müdahaleci bir içeriğe sahip olması nedeniyle mutlak suretle mevcut yasal düzenlemeler doğrultusunda yapılmalıdır. Ancak karşılaşılan her durumun yasal olarak düzenlenmesi mümkün değildir. Özellikle güvenlik hizmeti sunumunda sahada her zaman yeni bir vaka ile karşılaşmak mümkün olmaktadır (Kavsıracı, 2018: 1868). İşte etik değerler ve ilkeler, yasal olarak belirlenmesi mümkün olmayan spesifik durumlarda güvenlik hizmeti sunan personele yol gösterici davranış kalıpları sunmaktadır. Buradan hareketle, güvenlik hizmetlerinin temel hak ve özgürlüklere zarar vermeden yerine getirilmesi için bir takım mesleki etik ilkelerin belirlenip bunların personele benimsettirilmesi ve içselleştirilmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Güvenlik Hizmetlerine İlişkin Etik Değerler/İlkeler/Kodlar

Genel olarak kamu yönetimi etiği olarak da adlandırılabilen güvenlik hizmetleri etiğine ilişkin temel değerler/ilkeler/kodlar şu şekilde belirtilebilir (Pehlivan, 2002: 105-132; Karababa ve Gökçegöz, 2002: 324-329). Hak ve özgürlüklere saygı çerçevesinde; eşitlik, hukukun üstünlüğü, tarafsızlık, dürüstlük ve doğruluk gibi temel değerleri benimseme, mesleki sorumluluk ve kamu hizmeti bilinci taşıma, yasadışı emirlere uymama, görev ihmalinde bulunmama, işkence, şiddet, bedensel, cinsel taciz ve kötü muameleden kaçınma, mesleki profesyonellik, güven ve saygınlığını koruma, insan sevgisi ve vatandaşlara karşı hoşgörü sahibi olma, kamu mallarının kullanımında tutumlu davranma, hiyerarşik üstlere yaranma ve dalkavukluktan kaçınma, siyasi ve ideolojik düşüncelerini mesleğinin icrasında kullanmama, insan ilişkilerinde bencil olmama ve eleştiriye açık olma, toplumda örnek gösterilecek kişi olma ve kötü alışkanlıklardan kaçınma, görevin icrasında rüşvet ve hediye almama, yolsuzluklara bulaşmama ve onlara göz yummama.

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

Bu temel etik değerlerden daha geniş kapsamlı olarak düzenlenmiş olan 2001 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Polis Etiği Kuralları Hakkında 10 Sayılı Tavsiye Kararı, güvenlik hizmetleri etiği bağlamında etik değerleri/ilkeleri/kodları daha ayrıntılı düzenleme noktasında bizlere yol gösterici olabilir. "Avrupa Polis Etiği Kuralları Fransa ve İspanya gibi ülkelerden gelen jandarma subaylarının da katılımıyla hazırlanmış olmasına rağmen belgeye Avrupa Polis Etiği Kuralları adı verilmiştir. Sonuç olarak, hazırlanan bu belge sadece polisleri değil, ülkesinde güvenlik hizmeti sunan jandarma teşkilatları da dahil tüm birimleri kapsamaktadır" (Cerrah 2008: 16). Avrupa Konseyi tarafından üye ülkelere bir tavsiye kararı niteliğindeki bu belge, konseyin üyesi olan Türkiye için de tavsiye kararı niteliğindedir.

Avrupa Polis Etiği Kuralları şunlardır (Council of Europe, 2001: 7-13)²:

Güvenlik Hizmetlerinin Amacı: Kamu düzeninin, kamu huzurunun ve hukukun üstünlüğünün sağlanması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde var olan temel hak ve özgürlükleri korumak ve onlara saygılı olmak, suçu tespit etmek, önlemek ve suça karşı mücadele etmek, halka yardım etmek ve onların hizmetinde olmak.

Güvenlik Hizmetlerinin Yasal Temeli: Güvenlik hizmetleri bir kamu hizmetidir ve yasal yollarla (kanunla) kurulmalıdır. Yapacakları operasyonlar daima ulusal kanunlara ve ülkenin kabul ettiği uluslararası standartlara uygun olmalıdır. Tabii oldukları kanunlar; herkesin anlayabileceği açıklıkta, kolay ulaşılabilir olmalıdır. Güvenlik personeli herkesin tabii olduğu kanunlara tabii olmalı, eğer istisnalar olacaksa bu demokratik toplumun gerekleri çerçevesinde görevin yapılması ile ilgili olarak sınırlı bir şekilde kullanılmalıdır.

Güvenlik Hizmetleri ve Ceza Adaleti Sistem: Savcılık, yargı teşkilatı ve ıslah sistemi arasında ayırım net olmalı, güvenlik hizmetleri ile ilgili kuruluşların ve personelin bu kurumlar üzerinde bir etkisi bulunmamalıdır. Yargının tarafsızlığına ve bağımsızlığına kesinlikle saygılı olunmalı, mahkeme kararlarına ve bunların uygulanmasına bir itirazda bulunulmamalıdır. Genel bir kural olarak, güvenlik hizmetleri yargısal bir fonksiyona sahip olmamalı, verilecek yargısal görevler, kanuna uygun olarak sınırlı bir şekilde verilmelidir. Bu görevlerin icrası sırasında doğabilecek her duruma karşı yargı organlarına itiraz edilebilmelidir. Ceza adaleti süreci içerisinde sanığın avukatının sahip olduğu rollere saygılı olunmalı, gözaltında bulunan kişilerin avukatları ile görüştürülmesi ve hukuki yardım almaları konusunda onlara yardımcı olunmalıdır. Acil durumlar haricinde güvenlik hizmetleri personeli ceza infaz personeli rollerini üstlenmemelidir.

Güvenlik Hizmetlerinin Kurumsal Yapısı: Güvenlik hizmetleri, hukuku uygulayan ve halka hizmet eden bir yapıya sahip olmaları dolayısıyla halkın saygınlığını sağlayacak şekilde örgütlendirilmeli, sivil otoritelerin sorumluluğu altında görev yapmalı, kendilerine verilen görevleri

² Bu kurallara ilişkin olarak daha ayrıntılı bilgi için bkz: Cerrah, 2008: 66-88.

diğer devlet kurumlarından bağımsız bir şekilde yerine getirmelidir. Güvenlik hizmeti personeli, her seviyede, yaptıkları eylemlerden, görev ihmallerinden ve verdikleri emirlerden şahsen sorumlu olmalı ve hesap vermelidirler. Kurum içerisindeki hiyerarşik yapı ve emir-komuta zinciri açık olarak belirlenmeli, bir yetki karmaşası içerisine girilmeyecek şekilde düzenlenmelidir. Güvenlik hizmetleri teşkilat yapısı, toplumun her kesimiyle işbirliğine izin verecek şekilde, gizliliğe riayet ederek, görevleriyle ilgili halka doğru ve tarafsız bilgi sunmaya hazır olacak şekilde yapılandırılmalıdır. Tüm kademelerde görevin kötüye kullanılmasını önleyici etkin tedbirler alınmalıdır.

Güvenlik hizmetleri personeli; herhangi bir giriş seviyesinde, mesleğin amacına uygun olarak objektif ve ayrımcılık taşımayan kriterlere göre seçilmelidir. Personel; mantıklı düşünebilmeli, açık fikirli, olgun, adaletli ve iyi iletişim kurabilmeli, gerekli durumlarda liderlik ve yönetim sergileyebilmelidir. Ayrıca sosyal, kültürel ve toplumsal konularda iyi düzeyde bilgi sahibi olmalı, ciddi suçlamalarla mahkum olanlar görevden çıkarılmalıdır. Güvenlik hizmetlerine alınan personelin toplumun genelini yansıtacak çeşitlilikte olması bu konuda karar verenlerin bir politikası haline gelmelidir.

Güvenlik hizmetleri personeline ait eğitimler demokrasinin temel değerlerine, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarının korunmasına ilişkin değerlere dayanmalı ve bu hizmetlerin amaçlarına uygun olmalıdır. Bu personelin eğitimi; temel insan hakları ilkeleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve bu sözleşme çerçevesinde oluşturulmuş içtihatlar ışığında, güç kullanma ve bunun sınırları konusundaki pratik bilgilere dayalı olarak eğitimin her aşamasında verilmeli, eğitimler mümkün olduğu kadarıyla topluma açık olmalıdır.

Güvenlik Hizmetlerinin Uygulanması ve Müdahalelere İlişkin Temel İlkeler: Bütün güvenlik hizmetleri personeli ve yapılan operasyonlar insanların yaşam hakkına saygılı olmalı, işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezalandırma yapmamalı, böylesi davranışları hoş görülmemelidir. Kuvvet kullanımı kesinlikle gerekli durumlarda ve meşru bir amaca ulaşmak için gerektiği kadar olmalıdır. Bu personel, kendilerine üstleri tarafından uygun şekilde verilen emirleri yerine getirmelidir, ancak yasadışı olduğu bariz olan emirleri yerine getirmekten kaçınmak ve bunları rapor etme görevleri de vardır. Hizmetler adil bir şekilde, özellikle de tarafsızlık ve ayırım yapmama ilkesi çerçevesinde sunulmalıdır. Özel hayata müdahale, kesinlikle gerekli olan durumlarda meşru bir amaca ulaşmak için orantılı ölçüde olmalıdır. Bireylere ait toplanması gereken veriler, uluslararası standartlarda, yasal, meşru ve belli bir amaca ulaşmak için gerekli olan bilgi ile sınırlı olmalıdır. Görevler yerine getirilirken; düşünce, vicdan, din, ifade, barışçıl toplantı ve mülkiyet haklarını özgürce kullanma gibi temel haklar daima akılda tutulmalı, topluma karşı dürüst ve saygılı olunmalı, özellikle toplumdaki savunmasız grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hareket edilmelidir. Ayrıca güvenlik hizmetleri personeli kurum içerisinde her türlü yolsuzluğun karşısında olmalı, kurum içindeki etik dışı davranışları üstlerine veya uygun kurumlara bildirmelidir.

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

Güvenlik hizmetleriyle ilgili yapılan soruşturmalar, işlenmiş veya işlenmesi muhtemel olan bir suçla ilgili olarak, en azından, makul bir şüpheye dayanmalı, hakkında suç işlediği iddia edilen kişinin mahkeme tarafından suçlu bulunana kadar masum olduğu ilkesine göre (masumiyet karinesi) hareket edilmelidir. Soruşturmalar tarafsız ve adil yapılmalı; çocuklar, gençler, azınlıklar ve savunmasız kişilere karşı onların hassasiyetlerine dikkat edilecek nitelikte olmalıdır. Masumiyet karinesi gözetilerek, soruşturmaların ve sorgulamaların dürüstçe yapılabilmesine yönelik rehber ilkeler hazırlanmalı, sorgulanan kişiye soruşturmanın neden yapıldığı konusunda bilgi verilmelidir. Sistemik olarak sorgulamaların kaydı tutulmalıdır. Güvenlik hizmetleri personeli şahitlerin özel ihtiyaçlarının farkında olmalı, onları tehdit edilme riskine karşı korumalıdır. Yine, suç mağdurlarına desteği, yardımı ve bilgiyi ayrımcılık yapmadan sağlamalı, gereken durumlarda tercüman ihtiyacı karşılanmalıdır. Kişilerin özgürlüklerinin sınırlandırılmasına mümkün olduğunca dikkat edilmeli ve gözaltında bulunan her bir kişinin onuru, hassasiyetleri ve kişisel ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Gözaltında bulunan herkes için sistemik kayıtlar tutulmalıdır. Nezarethaneler; güvenli, sağlıklı, temiz ve uygun beslenme şartlarını temin etmeli, gerekli büyüklükte ve uygun aydınlatma ve havalandırma şartlarını sağlamalı ayrıca nezarethanelerde dinlenmek için uygun eşyalar bulunmalıdır. Nezarethanelerde suç işleme şüphesinden başka bir nedenle tutulanlar suç sanığı olarak bulundurulardan olabildiğince ayrılmalıdır. Ayrıca kadınların erkeklerden ayrı tutulması gerektiği gibi, yetişkinler de çocuklardan ayrı nezarethanelerde tutulmalıdır.

Hesap Verebilirlik ve Kontrol: Güvenlik hizmetleri personeli devlete, vatandaşlara ve onların temsilcilerine hesap verebilir olmalı ve etkin bir dış kontrole tabi tutulmalıdır. Bu kontrol yasama yürütme ve yargı organlarına paylaştırılmalı, kamu kurumları şikayetlerin etkin ve tarafsızca yapılmasını sağlamalıdır. Güvenlik hizmetleri ile toplum arasında karşılıklı iletişim ve anlayışa dayalı hesap verme mekanizmaları geliştirilmelidir

III-Güvenlik Hizmetleri Etiğinin Önemi

İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Açısından Önemi

Güvenlik hizmetleri etiğinin evrensel ilkeleri; eşitlik, adalet, dürüstlük, tarafsızlık, yasallık, insan sevgisi, hoşgörü, nezaket, karşılıklı saygı, şeffaflık, hesap verebilirlik v.b şeklinde sayılabilir (Sökmen ve Tarakçıoğlu, 2013: 90-91). Ancak temel olarak güvenlik hizmetleri etiği, şu iki temel ilkeyle ya doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilidir: insan hakları ve hukukun üstünlüğü (Cerrah, 2008: 34).

Öteden beri insan hakları ile güvenlik arasında bir gerilim olduğuna yönelik tartışmalar yaşanmaktadır. Ancak güvenliğin de bir insan hakkı olduğu gerçeğinden hareketle teorik olarak böylesi bir gerilimin yaşanmaması gerekir. Ne var ki, güvenlik dendiğinde bireylerin güvenliğinden ziyade devletin güvenliği anlaşıldığından, insan hakları-güvenlik gerilimi kaçınılmaz olarak ortaya

çıkılmaktadır (Balzacq ve Ensaroğlu, 2008: 7). Modern devletin bu son dönemlerinde bu gerilim ortadan kalkmaya başlamıştır. Devleti koruma merkezli güvenlik anlayışı artık yerini temel hak ve özgürlüklere saygılı, bireyleri devlete karşı koruyan bir anlayışa bırakmıştır.

İnsan haklarının temel amacı, insanların yalnız başına olduklarında gideremeyecekleri ihtiyaçlarını karşılamaları ve hizmet sunması beklenen devletin, bu işlevini gerektiği gibi yerine getirmek için üstlendiği güç ve yetkilerin yerinde, zamanında ve gerektiği kadar kullanılmasını sağlamak olup, insanların devletin bu güç ve yetkisi karşısında belirli güvenceye kavuşturulmaları anlayışına hizmet etmektedir (Derdiman ve Tataroğlu, 2016: 257). Devletler bu amacı, organları ve görevlileri aracılığıyla yerine getirir. Bu nedenle her kamu görevlisi, çeşitli düzeylerde ve doğrudan ya da dolaylı olarak insan haklarının korunması ya da yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür. Bir kamu görevlisinin işi, ister kişi güvenliğini - ve buradan türetilen yaşama hakkı, işkence görmeme hakkı gibi kişi güvenliğine ilişkin hakları - sağlamakla ilgili (güvenlik hizmetleri) olsun, ister bu insan haklarının yaşanabilmesini sağlayacak diğer koşulları sağlayan kurumlarda görev alsın yaptıkları iş temelde hep bir insan hakkına ilişkindir. Buradan hareketle, kamu görevlileri öncelikle insan haklarının açık bilgisine sahip olmalıdır. Özeldeyse, her kamu görevlisi kendi göreviyle tek tek insan hakları arasında ilgi kurabilmelerine olanak sağlayacak, sadece mevzuatla sınırlı olmayan, bilgi birikimine sahip olmalıdır. Bunun yolu ise küçük yaşlardan itibaren verilen insan hakları eğitimidir. İnsan hakları eğitiminin başlangıç noktası ise ‘etik’ tir (Birinci, 2009: 139). Bir başka ifadeyle, etik ilke ve değerler konusunda küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlayan eğitim, ilerleyen yaşlarında bireyin insan hakları bilinci taşımasında önemli bir rol oynayacaktır.

Genel olarak kamu yönetimi etiği, özelde ise güvenlik hizmetleri etiğinden bahsedildiğinde mutlak olarak insani bir değere gönderme yapılmaktadır. Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri etiğine temel olması gereken insan hakları da insanın değerinin bilgisinden kaynağını almaktadır (Birinci, 2009: 140). Sadece “muamele görme ilkeleri değil, aynı zamanda muamele etme ilkeleri olarak insan hakları, aynı zamanda kamu yaşamında insanlar arası ilişkiler için davranış normlarıdır. Kamu yaşamında bütün insanların etik olarak başka insanlara nasıl muamele etmeleri gerektiğini, yani kamu yaşamında doğru eylemlerin asgari koşullarını dile getirirler” (Kuçuradi, 2007: 67). “Amacı, insan haklarını egemen kılmak olan kamu yönetiminin bu amacını gerçekleştirecek insan unsuru olan kamu görevlilerinin öncelikli olarak bu ilkelere göre davranması diğer kişilere kıyasla çok daha elzemdir” (Birinci, 2009: 140). Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri personelinin, yerine getirdikleri kamu görevlerinin niteliği gereği, diğer kamu personellerinden daha fazla insan hakları konusunda bilgi ve bilinç taşıması, “her bir hakkın neyi talep ettiğinin açık bilgisine sahip olması ve belirli bir durumda bir insan hakkının nelerin yapılmasını gerektirdiğini bulabilme yeteneğini - bu bilgisel yeteneği - geliştirmesi gerekir” (Kuçuradi, 2007: 67).

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

Güvenlik hizmetleri etiğinin ilişkili olduğu ikinci alan hukukun üstünlüğüdür. Hukukun üstünlüğü devletin ve vatandaşların her türlü eylemlerinde hukuk kurallarına bağlı olmaları anlamına gelir.

Kamu görevlileri, yasal bir dünyanın sınırları içinde yaşamaktadırlar ve bütün eylemlerinde hukukun etkisine vakıf olmalıdırlar. Hükümet kararları ve eylemleri, belirli haklar ve sorumluluklar yükleyen kanunlar çerçevesinde ortaya konulmaktadır. Bürokrasi, kanunların etkili ve makul bir biçimde uygulandığını temin etmek için kurulan kurumdur (Yüksel, 2006: 182) “Hukuk kurallarının egemen olduğu demokratik toplumlarda güvenlik hizmeti sunan personel, vatandaşların huzur ve güvenliğini sağlamakla birlikte temel hak ve özgürlüklerin korunması noktasında da önemli bir konuma sahiptir. Hukuk kurallarına aykırı hareket ederek kamu düzenini bozan kişilere karşı orantılı olmak kaydıyla güç kullanma yetkisi bulunan güvenlik hizmeti personelinin bu görevini yerine getirirken etkin, verimli, profesyonel ve yasal mevzuatlar çerçevesinde hareket etmesi günümüz modern hukuk devletlerinin temel özellikleri arasında yer almaktadır” (Kavsıracı, 2018: 1853).

Kamu yönetimi içerisinde etik ilkelerin hayata geçirilmesinin sağlanması için olmazsa olmaz unsurların başında hukukun üstünlüğü gelmektedir. Bu bağlamda, kamuda hesap verebilirlik ve şeffaflık mekanizmaları da hukukun üstünlüğünden kaynağını almaktadır. “Kamu yönetiminde hesap verebilirlik, kendilerine yetki, kaynak ve görev verilen kamu çalışanlarının, kendilerinden beklenildiği gibi hareket edip etmediklerinin değerlendirilmesiyle” (Eryılmaz ve Biricikoğlu, 2011: 28) ilişkililik; şeffaflık; genel olarak, idarenin yaptığı işlemleri herkesin ve en başta ilgililerin görmesi, bilmesi ve öğrenmesi anlamına gelmektedir (Duran, 1998: 29). Ayrıca şeffaflık, vatandaşları ilgilendiren kararların, kamuoyu önünde tartışılması ve ortak akıl oluşturarak bu kararların alınmasını da içerir. Bu açıdan, güvenlik hizmetleri ile ilgili alınacak kararlarda devletin olabildiğince hesap verebilir ve şeffaf olması hukukun üstünlüğünün gereklerindedir.

Günümüzde etik ilkeler, etik davranış kodları ya da yasalar haline getirilerek sistemleştirilmektedir. Hukukun üstünlüğü ilkesinin iyi işlediği bir toplumda yasalarla ve kodlarla sistemleştirilen etik ilkeler hayata geçirilmektedir. Yapılan araştırmalardan öğrenildiği kadarıyla, kamu yönetiminde (özelde güvenlik hizmetlerinde) etik davranış ilkelerine ve kodlarına uyulmayan ülkelerde hukukun üstünlüğü de tam anlamıyla yerleşmemektedir. Ayrıca, kamu görevlileri arasında etik olmayan davranışların var olması, demokrasiye karşı halkın güvenini zedeleyecek ve hukukun üstünlüğü ilkesinin yıpranması yönünde bir tehdit oluşturacaktır (Tüsiad, 2005: 210).

Denetim Açısından Önemi

Güvenlik hizmetleri etiğine ilişkin temel değerlerin/ilkelerin/kodların yasal olarak düzenlenmesi kuşkusuz çok önemlidir. Ancak bunların etkin bir denetim mekanizmasıyla kontrolü

sağlanmazsa kağıt üzerinde ve fonksiyonsuz kalacağı da aşıkardır. Bu açıdan etik değerlerin/ilkelerin/kodların varlığı ile bunların uygulamadaki denetimi birbirini tamamlar.

Gerek dünyada gerekse ülkemizde meslek dayanışması denilen bir durum söz konusudur. Buna göre, o mesleğin içerisinde görev yapan personel, kendi meslektaşını korumakta, yaşanan olumsuzlukları, etik dışı eylemleri görmezden gelebilmektedir. Etik ilkelerin uygulanması noktasında böylesi bir kurum içi diyebileceğimiz dayanışma, ilkeleri işlevsizleştirecek, onlardan beklenen faydalar gerek vatandaş gerekse de bireyler nezdinde sağlanamayacaktır. Bunun için etkin bir 'sivil dış denetim' hayati önemdedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere; güvenlik hizmeti aktörleri, kuvvet kullanmaya, kuvvet kullanmak için emir vermeye veya kuvvet kullanımı tehdidinde bulunmaya yasal olarak yetkilidirler. Demokratik bir toplumda bu hizmeti sunan birimlerin faaliyetleri sivil aktörlerin denetimine tabidir. Bu ise, güvenlik hizmetlerini sunan aktörlerin düzenli olarak hesap verme gerekliliklerine uymalarını ve bunun şeffaflık ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmesini kapsar. (Bayramoğlu ve İnel, 2009: 1). Temelde sivil aktörlerden bahsedildiğinde ilk olarak akla seçimle belirlenmiş siyaset yapıcılar (meclisler ve hükümet) ve yargı organları gelmektedir. Bu aktörlerin güvenlik hizmetlerini denetimi elbette çok değerlidir ancak tek başına yeterli değildir (Çavdar ve Aytar, 2009: 8). Etkin bir denetim için siyasi organlardan da bağımsız, devletin kendi içyapısı ve işleyişi ile de bir bağlantısı bulunmayan, tamamen sistemin dışında olan aktörlere ihtiyaç vardır. Bu açıdan sivil dış denetimi sağlayacak aktörlerden biri 'medya' diğeri ise 'sivil toplum kuruluşlarıdır'. Hem medya, hem de sivil toplum örgütleri güvenlik hizmetleri uygulamalarını yakından gözetmelidir.

Sivil dış denetimin en önemli unsurlarından biri sivil toplum örgütlerince yapılan denetimdir. Günümüzün demokratik devletlerindeki toplumsal yapıya bakıldığında, sivil toplum örgütleri temsil ettikleri grupların haklarını ve inandıkları değerleri güçlü bir şekilde savunmak suretiyle kamuoyu oluşturdukları görülmektedir. Demokratik toplumlarda çok önemli fonksiyonlar icra eden sivil toplum örgütleri, vatandaşlar ile devlet arasında bir köprü görevi üstlenerek vatandaşı hem aydınlatma hem de koruma fonksiyonu üstlenmektedir (Elgin, 2006: 69-70).

Yine güvenlik hizmetleri etiği bağlamında sivil dış denetim açısından önemli bir unsur medya denetimidir. Günümüz dünyasında medya, kitleleri yönlendirme ve haber alma noktasında etkinliği tartışmasız olan bir alandır. Bu etkilerinden dolayı, güvenlik hizmeti sunan personelin denetlenmesi açısından da medya organları tarafından yapılan sivil dış denetim son derece önemlidir. "Her gün milyonlarca insan, gerek görsel gerekse yazılı basında olup bitenleri izlemekte, bu sayede olaylar hakkında fikir sahibi olmaktadır. Basın yayın organları, dünyanın birçok yerinde meydana gelen etik dışı davranışları, kamuoyuna anında duyurmakta ve bu davranışa neden olan kurumları ve kurum çalışanlarını zor durumlara düşürmektedir" (Elgin, 2006: 69).

Sivil toplum kuruluşları güvenlik hizmetleri hakkında ‘izleme’ ve ‘periyodik raporlama’ gibi etkinlikler gerçekleştirmek suretiyle insan ve vatandaş hakları alanını genişletirken, medya da halkın doğru haber alma ve bilgilenme özgürlüğünü sağlamak suretiyle (Çavdar ve Aytar, 2009: 8) kamuoyu baskısı oluşturabilecektir. Bu iki unsur bir araya geldiğinde etik ilkelerin dış denetimi göreceli olarak sağlıklı yapılabilir.

Devlet-Vatandaş Bütünleşmesi Açısından Önemi

Devlet soyut bir kavramdır. Onu somutlaştıran kurumları ve personelleridir. Devlet bu kurumlar ve personelleri ile vücut bulur. Eğer devleti canlı bir organizmaya benzetirsek, bütün parçaların birbiriyle uyum içerisinde çalışması organizmanın sağlığı için çok önemlidir. Bütünü oluşturan parçalardan biri aksadığında bütünün geri kalan kısımları da bu aksamadan olumsuz etkilenecek, görevlerini tam olarak yerine getiremeyecektir. Örneğin, vücutta herhangi bir nedenle kalbin fonksiyonlarını eksik yerine getirmesi, kalbe ve kan akışına bağlı birçok sistemi olumsuz etkileyecektir. Benzer şekilde, devletin iyi işlemesi de onu oluşturan parçaların sıhhatine bağlıdır.

Güvenlik hizmetleri ve personeli de kamu hizmeti icra eden bir kurumlar topluluğu olması dolayısıyla devletin işleyişinde önemli görevlere sahiptir. Bu görevler, hizmetin doğası gereği, sürekli olarak vatandaşla iç içe olmayı gerektirir. Vatandaş tabir yerindeyse, devletin şefkatini ve sıcak yüzünü ya da gazabını bu kurumlar vasıtasıyla görür. Eğer devlet sürekli olarak vatandaşına hukuksuzca müdahale eder ve onun temel haklarını güvence altına almayı saygı göstermezse vatandaşın devlete olan bağlılığı aşınmaya uğrayacaktır. Devlete karşı güvenin aşınması ise ona duyulan saygı azalacaktır. Bu bağlamda, güvenlik hizmetleri uygulamalarının yasal olarak belirlenmiş sınırlar dahilinde yapılmasının yanında, etik ilkelere de bağlı olarak yerine getirilmesi bir zorunluluktur. Etkili bir şekilde işleyen dış denetim, iyi planlanmış ve gerekliliklere cevap veren bir yasal çerçeve ve etik ilkelerin bir araya getirilmesi ile vücut bulmuş bir güvenlik hizmeti toplum nezdinde kabul görecektir ve toplumun devlete olan güveni noktasında olumlu sonuçlar doğacaktır.

SONUÇ

Felsefenin bir alt dalı olan etik (ahlak felsefesi) köklü bir geçmişe sahiptir. Etik, ahlak olgusundan hareket ederek davranışlarımıza, eylemlerimize anlam kazandırır. İyi veya kötü olarak nitelendirdiğimiz şeylere, neden iyi veya kötü dememiz gerektiğinin altında yatan sebeplere felsefi olarak bakmamız etik aracılığı ile olur. Etik, bireyin doğru yolu bulmasına yardımcı olur, önerilerde bulunur; ancak ona, bu doğru yoldan illa ki yürümesi gerektiği noktasında herhangi bir zorlamada bulunmaz. Doğru yoldan gidip gitmeme özgürlüğü tamamen bireyin kendisinin vereceği bir karardır.

Etik, gerek bireysel anlamda gerekse de toplumsal anlamda önem taşımaktadır. Etik ilkelere bağlı olarak yaşanması yüzlerce yıllık felsefe tarihi içerisinde birçok filozofun, dinin, ideolojinin önerdiği bir yaşam tarzıdır. İyi bir insan olma, adaletli davranma, dürüstlük, nezaket, başkasını

düşünme, eşitlik, insan hakları ve onuruna saygı vb. değerler öteden beri yüceltilen değerler olup bu değerlere uygun yaşam iyi ve doğru bir yaşam olarak nitelendirilmiştir.

Etik davranış, kamu hizmeti sunan görevlileri için daha ayrı ve üzerinde ısrarla durulması gereken bir alandır. Çünkü “kamu hizmetleri, vatandaşların vergileriyle yerine getirilmektedir. Vatandaşlar, düşük maliyetli ve kaliteli hizmet alma beklentisiyle vergilerini kamu görevlilerine emanet etmektedir. Bu anlamda kamu hizmeti bir “emanet”tir. Kamu görevlileri, bu emanetin bilincinde olarak, kamu hizmetlerini etkin, verimli ve dürüst bir şekilde yürütmeli; görevlerini yerine getirirken ve takdir yetkilerini kullanırken mesleki etik ilke ve standartlara bağlı kalmalıdır” (Kamu Görevlileri Etik Rehberi, 2017: 14). Türkiye’de kamu görevlilerinin uyması gereken etik davranış değerleri/ilkelere/kodları 2005 yılında yayınlanan Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 5-22’nci maddeleri arasında düzenlenmiş ve şu şekilde belirlenmiştir³: Görevin yerine getirilmesinde kamu hizmeti bilinci, halka hizmet bilinci, hizmet standartlarına uyma, amaç ve misyona bağlılık, dürüstlük ve tarafsızlık, saygınlık ve güven, nezaket ve saygı, yetkili makamlara bildirim, çıkar çatışmasından kaçınma, görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, kamu malları ve kaynaklarının kullanımı, savurganlıktan kaçınma, bağlayıcı açıklama ve gerçek dışı beyandan kaçınma, bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık, yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, mal bildiriminde bulunma.

Kamu yönetimimizdeki bu etik değerlere/ilkelere/kodlara kamuda çalışan tüm personel uymak zorundadır. Uyulmaması halinde, mevcut mevzuat hükümleri çerçevesinde, çeşitli cezai yaptırımlar uygulanmaktadır. Her ne kadar tüm kamu personeli için mutlaka uyulması gereken ilkeler olsalar da, güvenlik hizmeti sunan kamu personeli için bu hükümlere uyma daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü yukarıda belirttiğimiz gibi, güvenlik hizmeti personelinin diğer kamu personeline olmayan arama, kimlik sorma, zor kullanma, alıkoyma vb yetkileri vardır. Bu yetkilerin kullanımı esnasında azami hassasiyetin gösterilmesi yasal olarak bir zorunluluktur. Ne var ki, günlük hayatın akışı içerisinde, karşılaşılan her fiili durumun yasal olarak düzenlenmesi imkansızdır. Bu noktada etik ilkeler, yasaların düzenlemediği ancak, insan olmamızdan kaynaklanan bir takım üst ve üstün değerleri belirtme noktasında önem taşımakta ve güvenlik hizmeti sunan personele yol göstermektedir. Örneğin yasal mevzuat, fiili durum içerisinde, zorla alıkoymayı ayrıntılı olarak düzenleyemez. Sadece genel ilkeleri belirtir. Zorla alıkoyma esnasında o kişinin de insan olduğu, onun da temel insan haklarına sahip olduğu bilinci, etik ilkelere belirlenmektedir. Bu anlamda etik, güvenlik hizmeti sunan personele kılavuzluk görevi yapacaktır.

Genel olarak şu ifade edilebilir ki; etik, hemen öğrenilen bir olgu değildir. Yıllar içerisinde, ailede başlayan, yaşanan çevre içerisinde şekillenen ve eğitimle desteklenerek öğrenilen bir süreçtir. Etiğin insan davranışlarında temel bir belirleyici olması süreci zor ve meşakkatlidir. Ve bunu bir

³ <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8044&MevzuatIliski=0&s>

reçetesi yoktur. Etik değerlerin içselleştirilmediği, öğretilmediği bir yerde/toplumda istenildiği kadar yasal düzenleme, mevzuat hükmü vb tedbirler alınır alınsın, varılmak istenen hedeflere ulaşamayacağı da bir gerçektir. Bu açıdan etik aynı zamanda bir ideali yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, A. (2009), *Felsefeye Giriş*, Ankara: Adres Yayınları.
- AUDI, R. (2004), *The Good in the Right: A Theory of Intuition and Intrinsic Value*, London: Princeton University Press.
- AYDIN, İ. P. (2001), *Yönetmel, Mesleki ve Örgütsel Etik*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- AYDIN, İ. P. (2003), *Eğitim ve Öğretimde Etik*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- BALZACQ, T ve ENSAROĞLU, Y. (2008). *İnsan Hakları ve Güvenlik: Türkiye, İngiltere ve Fransa*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- BAUMAN, Z. (2011), *Postmodern Etik*, (Çev: Alev Türker), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BAYOĞLU, F. (2013). Meta-Etik Ve William David Ross'un Deontolojik Sezgiçi Ahlak Kuramı, "Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Doktora Tezi".
- BEREN, F. (2002). Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye İsimli Yazıya İlişkin Bir Değerlendirme, *Polis Meslek Etiği*, (Ed: İhsan Bal ve Bedri Eryılmaz), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, 289-300.
- BILLINGTON, R. (2011), *Felsefeyi Yaşamak: Ahlak Düşüncesine Giriş*, (Çev: Abdullah Yılmaz), 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BİRİNCİ, G. (2009). Etik, İnsan Hakları ve Kamu Yönetimi, *Felsefe Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 123-145.
- CARROLL, A., BUCHHOLTZ, A. (2014), *Business and Society: Ethics, Sustainability, and Stakeholder Management*, Nashville: South-Western College Publisher.
- CERRAH, İ. (2008). *Avrupa Polis Etiği Kuralları ve Türkiye Güvenlik Personelinde Mesleki Sosyalleşme*, İstanbul: Tesev Yayınları.
- CEVİZCİ, A. (1999), *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- CEVİZCİ, A. (2002), *Etiğe Giriş*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- CHANDLER, R., C. (2000), Deontological Dimensions of Administrative Ethics Revisited, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 179-193.

COOPER, T., L. (2000). The Emergence of Administrative Ethics as a Field of Study in the United States, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 1-36.

COUNCIL of EUROPE, (2002). *The European Code Of Police Ethics*, Strasbourg: Council of Europe Publishing. https://www.bak.gv.at/en/Downloads/files/GRECO/European_Code_of_Police_Ethics.pdf (Erişim: 22.02.2019)

ÇAVDAR, A. ve AYTAR, V. (2009). Medya ve Güvenlik Sektörü: Güvenlik Sektörünün Demokratik Gözetiminde Medyanın Rolü, *Medya ve Güvenlik Sektörü Gözetimi: Sınırlar ve İmkanlar*, (Ed: Volkan Aytar ve Ayşe Çavdar), İstanbul: Tesev Yayınları, 7-12.

ÇELEBİ, N. (2004). Ahlak, Etik ve Toplum, “*Bilge Dergisi*” 10 (39), 3-11.

DEMİRCİ, M. (2007). Kamu Yönetimi Etiğinin Normatif Temelleri “*Kamu Yönetimi Yazıları: Teoride Değişim, Yeniden Yapılanma, Sorunlar ve Tartışma*”, (Ed. Bilal Eryılmaz, Musa Eken ve Mustafa Lütfi Şen), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 200-219.

DERDİMAN, C. ve TATAROĞLU, N. (2016). Devlet Gözetimi İle İnsan Haklarının Uyumlaştırılması Sorunu ve Çözüm Önerileri, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 247-294.

DURAN, Lütfi (1998). İdari Usul İlkeleri ve Kapsadığı Konular: İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Ankara: Başbakanlık Basımevi.

ERDOĞAN, İ. (2006). Medya ve Etik: Eleştirel Bir Giriş. “*İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*”, (23), 1-26.

ERYILMAZ, B. (2012). *Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

ERYILMAZ, B. ve BİRİCİKOĞLU, H. Kamu Yönetiminde Hesap Verebilirlik ve Etik, *İş Ahlakı Dergisi*, 4 (7), 19-45.

FLURI, F. (2006). Gözetim ve Rehberlik: Parlamenter Gözetimin Güvenlik Sektörü ve Reformu Açısından Önemi, *Güvenlik Sektöründe Demokratik Gözetim: Türkiye ve Dünya*, (Ed: Volkan Aytar), İstanbul: Tesev Yayınlar, 12-24.

FRANKENA, W, K. 1988. *Ethics*, New Jersey: Prentice Hall Press.

GÜNGÖR, S. (2009), Kamu Kurumlarında Çalışma Etiği, “*Kamu Etiği Sempozyum Bildirileri Kitabı*” içinde, Ankara: TODAİE Yayınları, 35-56.

HART, D., K. (2000). Administration and the Ethics of Virtue, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 131-150.

Kamu Yönetiminde Etik Bağlamında Güvenlik Hizmetleri Etiğine Bir Bakış

KAGAN, S. (1992), The Structure of Normative Ethics, “*Journal of Philosophical Perspectives*”, Vol: 6, 223-242.

Kamu Görevlileri Etik Rehberi (2017) http://etik.gov.tr/etik_rehberi.pdf (Erişim: 10.03.2019)

KARABABA, Y. ve GÖKÇEGÖZ, F. (2002). Polis Meslek Etiği ve Etik Eğitimine İlişkin Bir Program, *Polis Meslek Etiği*, (Ed: İhsan Bal ve Bedri Eryılmaz), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, 315–336.

KAVSIRACI, O. (2018). Polis Faaliyetlerinde Gri Alanlar ve Etik, “*OPUS - Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*”, 9 (16), 1851-1882.

KILAVUZ, R. (2002). Yönetmelik Etik ve Halkın Yönetmelik Etik Oluşumuna Etkileri, “*Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*”, 26 (2), 255-266.

KILAVUZ, R. (2003), *Kamu Yönetiminde Etik ve Bir Sorun Alanı Olarak Yozlaşma*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KUÇURADİ, İ. (2004), Felsefe ve Etik, “Yunus Aran Birlikteliği Konferansı” Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi <http://www.yunusaran.org/felsefe-ve-etik> (Erişim: 02.03.2019)

KUÇURADİ, İ. (2007). *İnsan Hakları, Kavramları ve Sorunları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları

KÜÇÜKALP, D. (2008). Erdem Etiği ve Politika, “*Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*”, 27 (1), 71-83.

NUTTALL, J. (1997). *Ahlak Üzerine Tartışmalar: Etiğe Giriş*, (Çev: Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

OAKLEY, J ve COCKING, D. (2001). *Virtue Ethics and Professional Roles*, Baskerville: Cambridge University Press.

OECD, (2000). *Trust in Government: Ethics Measures in OECD Countries*, Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development.

ÖKTEM, K. Ve ÖMÜRGÖNÜLŞEN, U. (2005). Kamu Yönetiminde Etik Çalışmalarına Yönelik Genel Bir Çerçeve Arayışı, *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 231-237.

ÖZLEM, D. (2004), *Etik: Ahlak Felsefesi*, İstanbul: İnkılap Yayınları.

PEHLİVAN, İ. (2002). Polis Meslek Etiği İlkeleri, *Polis Meslek Etiği*, (Ed: İhsan Bal ve Bedri Eryılmaz), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları, 105-132.

PIEPER, H. (2012), *Etiğe Giriş*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

POJMAN, P. ve FIESER, J. (2007), *Ethics: Discovering Right and Wrong*, Belmont: Thomson Wadsworth Publisher.

POPS, G. (2000). A Teleological Approach to Administrative Ethics, *Handbook of Administrative Ethics*, (Ed: Terry L. Cooper), Newyork: Marcel Dekker Press, 195-206.

SEYYAR, A. (2003). *Ahlak Terimleri*, İstanbul: Beta Yayınları.

TEPE, H. (1998), “Bir Felsefe Dalı Olarak Etik: Etik Kavramı, Tarihçesi ve Günümüzde Etik”, *Doğu-Batı Dergisi*, 1(4), 11-27.

THIROUX, J. (1998), *Ethics: Theory and Practice*, New Jersey: Prentice Hall Press.

TÜSİAD, (2005), Devlette Etikten Etik Devlete: Kamu Yönetiminde Etik Cilt 1, İstanbul, Yayın No. Tüsiad-T/2005 - 11/412.

YÜKSEL, C. (2006), Kamu Yönetiminde Etik ve Türk Kamu Yönetiminde Etik Hakkında Yeni Yasal Düzenlemeler, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 64 (2), 167-211.